SKRYTÉ PRÍBEHY PETRŽALSKÉHO UMENIA

DEVIATA MONUMENTÁLNA MAĽBA SA NIKDY NEZREALIZOVALA

u. fond na podporu umenia

Je všeobecne známe, že v 80. rokoch 20. storočia vzniklo v Petržalke na bočných fasádach panelových domov osem monumentálnych malieb. Tieto diela s plochou až 460 m2 mali prispieť nielen k oživeniu sivého sídliska – v betónovej džungli plnili aj funkciu orientačných bodov. No naozaj oficiálnym dôvodom ich realizácie bola oslava socialistického zriadenia a tzv. mierová propagácia.

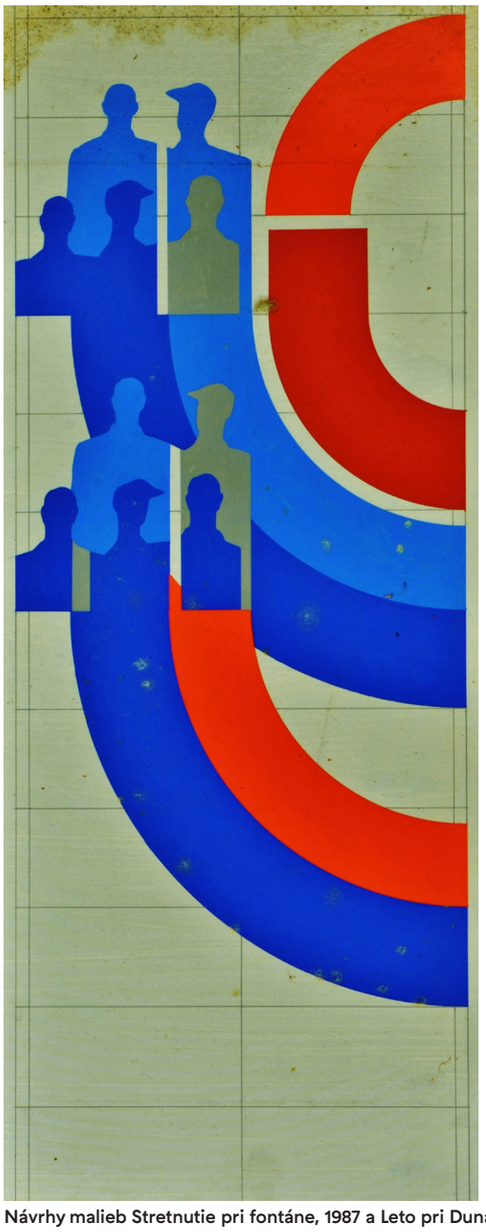

Návrhy malieb Stretnutie pri fontáne, 1987 a Leto pri Dunaji, 1987. | Foto: Archív M. K.

Maľby s touto ambíciou vznikali aj na iných sídliskách a v iných mestách, aj keď nie v takom rozsahu a koncentrácii, ako to bolo v Bratislave, predovšetkým v Petržalke.

Investorom a zadávateľom týchto malieb bola Bratislavská informačná a propagačná služba (BIPS), ktorá okrem toho, že vydávala rôzne publikácie o Bratislave, mala na starosti výrobu a osádzanie propagačných a agitačných nápisov a diel, pod ktoré spadala aj výzdoba na fasádach domov.

Takto vznikli aj ikonické, dnes však už neexistujúce nápisy **„Bratislava – mesto mieru“** na fasádach niektorých budov a v Petržalke, a napríklad aj nápis na Námestí Hraničiarov, o ktorom sme písali v novembrovom čísle Našej Petržalky (nápis „Ochrana štátnych hraníc je povinnosťou každého občana,“ od výtvarníka **Olega Fintoru** sa nachádzal na trafostanici v dnešnom Parku obetí Hraničiarov, pozn. red.).

Maľby sa dostali dokonca aj do historického centra Bratislavy, kde pokrývali prázdne štítové steny. Autorom väčšiny z tých, ktoré sa nachádzali na Štefánikovej, Dunajskej a Špitálskej ulici, bol maliar **Štefan Bobota**. Tento autor nemá v Petržalke žiadne svoje dielo – no nedávny výskum odhalil, že nechýbalo veľa, a opak by bol pravdou.

Zrušené pre nehospodárnosť

Poslednou realizovanou monumentálnou maľbou v Petržalke bolo dielo Radostný život od **Jána Ilavského** na Fedinovej ulici, ktoré vzniklo v roku 1987 a ktoré sa podarilo obnoviť v septembri 2025. Tesne po jej vyhotovení v novembri 1987 však vydala odborná komisia Slovenského fondu výtvarných umení stanovisko, v ktorom sa rozhodla v realizácii malieb na fasádach domov nepokračovať. Podľa komisie tieto diela *„sú aj napriek určenej ideovej náplni nielen obsahovo trvale neúčinné, ale, žiaľ, vo väčšine sú realizované ako relikt a rezíduum bývalých komerčných reklám“* a *„objednávanie návrhov a realizácií štítových stien, v historickom jadre ako na sídliskách, postráda zásadný usmerňujúci koncept.“*

Vytýkali teda maľbám istú nekoncepčnosť a v prípade historického centra aj nevhodné umiestňovania na odhalených štítoch po asanácii susedných domov. Ďalším, asi najpodstatnejším argumentom, však bola nehospodárnosť využitia štátnych finančných

prostriedkov z dôvodu dočasnosti týchto diel, ktoré vzhľadom na nekvalitné materiály rýchlo podliehali degradácii pôsobením poveternostných vplyvov. Určite mali na mysli hlavne vyblednutie niektorých odtieňov farieb pôsobením slnečného žiarenia, ktoré už pár rokov po realizácii strácali glanc. Komisia teda rozbehnuté zákazky žiadala zastaviť a navrhla, aby *„táto problematika bola prepracovaná komplexne v definitívnom programe, ktorý by riešil formu mierovej propagácie do vedomia ľudí nie nahodilými, ale jednoznačnými formami.“*

UMENIE

Stretnutie pri fontáne

Toto vyhlásenie súviselo s hodnotením rozpracovaných návrhov v novembri 1987 na niektoré štítové steny v Bratislave, medzi ktorými figurovala aj maľba do Petržalky, ktorú mal stvárniť **Štefan Bobota**. Išlo o fasádu domu na dnešnej Topoľčianskej 22 v susedstve trhoviska, ktoré kedysi existovalo v tejto lokalite. Bobota predložil komisii dva návrhy s názvami *Stretnutie pri fontáne* a *Leto pri Dunaji*. Ako už z vyjadrenia komisie vyplýva, táto realizácia sa napokon neuskutočnila a deviata petržalská monumentálna maľba tak ostala iba na papieri. Našťastie, vďaka starostlivému uchovaniu v archíve autora neupadla do zabudnutia.

Reklama na Pečnianskej navrhnutá Štefanom Bobotom, 1991 | Foto: Archív M. K.

Od malieb k reklamám

Zaujímavosťou je, že aj keď sa Štefanovi Bobotovi nepodarilo dostať svoje dielo do Petržalky, po roku 1989 sa predsa len jeden jeho návrh dočkal na sídlisku realizácie.

Keď po revolúcii prestal platiť zákon o povinnom výtvarnom dotvorení stavieb, o umenie vo verejnom priestore prestal byť záujem. Výtvarné umenie vystriedala reklama a z niektorých výtvarníkov sa stali grafickí dizajnéri, ktorí takéto reklamy navrhovali. Tak sa v roku 1991 na Pečnianskej ulici, priamo oproti vyústeniu Viedenskej cesty smerom od prechodu Bratislava – Berg, objavila veľkoplošná maľovaná reklama na spoločnosť Exocel, ktorú navrhol práve Štefan Bobota a realizovali ju tí istí horolezci, ktorí ešte pár rokov predtým vyzdobovali bočné fasády petržalských panelákov.

Martin Kleibl

Realizáciu výskumu podporil z verejných zdrojov formou štipendia Fond na podporu umenia.

INZERCIA